

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Центр заочної форми навчання

Кафедра банківської справи

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
д. е. н., доц. Л.В.Жердецька
“ ____ ” _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за магістерською програмою професійного спрямування

«Управління діяльністю банків на фінансовому ринку»

на тему: **«РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ: ОРГАНІЗАЦІЯ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

Виконавець

студентка групи 9 М

Устименко Валентина Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Науковий керівник

к. е. н., доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Тарасевич Наталія Вадимівна

(прізвище, ім'я, по батькові) /підпис/

Одеса – 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ	5
1.1. Сутність та класифікація банківських ризиків як елемента системи ризик-менеджменту.....	5
1.2. Поняття, принципи та функції ризик-менеджменту у банку	12
1.3. Система ризик-менеджменту банку, її елементи та інструменти управління.....	19
Висновки до першого розділу.....	29
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ ПАТ «ПРИВАТБАНК»	30
2.1. Управління кредитним ризиком як основним індикатором системи ризик-менеджменту банку.....	30
2.2. Дослідження механізму управління ризиком ліквідності банку.....	45
2.3. Організації системи менеджменту ринкового ризику	54
Висновки до другого розділу.....	64
РОЗДІЛ 3. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СИСТЕМИ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ БАНКУ	65
3.1. Оцінювання якості управління банківськими ризиками ПАТ «Приватбанк» та напрями їх мінімізації.....	65
3.2. Визначення впливу внутрішніх факторів на формування загальних доходів ПАТ «Приватбанк».....	79
Висновки до третього розділу.....	85
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	96

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах управління ризиками є актуальним завданням банківських установ тому, що банки в своїй діяльності неминуче стикаються з ситуаціями невизначеності та ризику. Ризик об'єктивно притаманний банківській діяльності, і щоб досягти успіху і перемогти в конкурентній боротьбі, менеджменту банку важливо розробити ефективну та раціональну систему управління ризиками. При цьому в умовах зростання волатильності фінансових ринків, непередбачуваних наслідків кризи та нестабільності в світовій економіці, а також вдосконалення пруденційного нагляду, все більш актуальною стає задача мінімізації потенційних втрат банківських від прояву різних видів ризиків. Тому дослідження, аналіз та оцінка ризиків є одним з визначальних моментів у прийнятті економічних управлінських рішень в сучасних банківських умовах.

На сучасному етапі актуальним завданням банківської системи ризик-менеджменту є також необхідність впровадження в практику основних рекомендацій Базельського комітету з банківського нагляду, спрямованих на стабілізацію фінансової системи і зниження ризиків. З цього випливає, що в поточних умовах для підвищення конкурентоспроможності комерційних банків, на перший план висуваються питання підвищення ефективності банківського ризик-менеджменту, що обґрунтовує актуальність дослідження.

Метою роботи є теоретичне обґрунтування сутності ризик-менеджменту банку, дослідження механізму та інструментарію його організації та виявлення перспектив розвитку і напрямків вдосконалення системи управління банківськими ризиками.

Завданнями роботи є:

- обґрунтування сутності та особливостей ризик-менеджменту банку;

- характеристика системи та визначення етапів ризик-менеджменту в банку;
- визначення механізму та інструментарію ризик-менеджменту банку;
- оцінити рівень ризиків банківської установи та з'ясувати напрямки їх мінімізації;
- обґрунтування напрямки розвитку та вдосконалення системи банківського ризик-менеджменту вітчизняних банків в сучасних умовах.

Об'єктом дослідження є процес функціонування системи ризик-менеджменту банку. *Предметом дослідження* є теоретичні, практичні та організаційні основи ризик-менеджменту.

Методи дослідження, які використовувалися при написанні роботи: методи системної оцінки (при визначенні сутності поняття «ризик-менеджмент банку»); порівняння, системного аналізу (при визначенні елементів системи ризик-менеджменту банку), методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, прийоми статистичних методів, зокрема порівняння - при зіставленні фактичних даних при аналізі діяльності банку, групування – при узагальненні та поданні звітних даних у вигляді таблиць і рисунків.

Інформаційною базою дослідження є наукові публікації, монографічні видання вітчизняних, закордонних вчених, матеріали науково-практичних конференцій з питань ризик-менеджменту банків, науково-дослідні матеріали, підручники, навчальні посібники, електронні ресурси, нормативні та законодавчі акти, які регулюють банківську діяльність, статистичні дані НБУ, фінансова звітність та внутрішні нормативні документи ПАТ «Приватбанк».

ВИСНОВКИ

Ризик є невід'ємною характеристикою банківської діяльності. Він грає визначальну роль у формуванні фінансових результатів діяльності банків, визначає важливі характеристики якості активів і пасивів банків, і, таким чином, повинен використовуватися при порівняльному аналізі їх фінансового стану, положення на фінансовому ринку банківських послуг.

Банківський ризик – це можливість прийняття раціонального/нераціонального управлінського рішення, в рамках якого можна дати вірогідну кількісну і/або якісну оцінку дії чинників невизначеності і, як наслідок, отримати один з трьох економічних результатів: позитивний (прибуток), нульовий або негативний (збиток).

Ризик-менеджмент – одна з найважливіших областей сучасного управління, пов'язана із специфічною діяльністю менеджменту в умовах невизначеності, складного вибору варіантів управлінських дій. Ризик-менеджмент є комплексним поняттям, його потрібно визначати: як явище, як процес, як систему, як мистецтво та як апарат управління. Кожен з цих напрямів має власний інструментарій дослідження.

Актуальним є визначення складових елементів системи ризик-менеджменту, його процесуальних процедур та інструментарію в розрізі загально банківської системи управління ризиками. Доцільно виділити наступні підсистеми ризик-менеджменту: організаційну, інформаційну, аналітичну, управлінську, моніторингову і кризового менеджменту.

Процес управління банківським ризиком складатися з наступних етапів: ідентифікація, оцінка, управління, моніторинг. Основними стратегіями управління банківським ризиками є їх уникнення, зниження, передача та утримання.

Ризик-менеджмент – одна з найважливіших областей сучасного управління, пов'язана із специфічною діяльністю менеджменту в умовах

невизначеності. Ризик-менеджмент є комплексним поняттям, основні його напрямки розглядалися на прикладі ПАТ «Приватбанк».

ПАТ «Приватбанк» має достатньо диверсифіковану структуру чистих активів, але у зв'язку з націоналізацією при тенденції до зростання абсолютної величини активів банку значно змінилася його структура у напрямку скорочення частки кредитного портфелю та зростання частки портфелю цінних паперів.

У ПАТ «Приватбанк» здійснює управління та контроль кредитного ризику шляхом диверсифікації кредитного портфеля за портфельною, продуктовою, галузевою ознакою, створення резервів під знецінення резервів під кредитні операції, встановлення лімітів на суму кредитного ризику, який банку готовий взяти на себе стосовно окремих контрагентів.

В частині управління ризиком ліквідності завданнями політики ПАТ «Приватбанк» є: підтримання показників ліквідності на рівні вище нормативного, мінімізація ризику ліквідності шляхом підтримання достатнього обсягу високоякісних ліквідних активів як можливого джерела забезпечення на випадок реалізації стресових ситуацій, лімітування концентрацій залучених коштів шляхом формування диверсифікованої ресурсної бази.

Стратегічним завданням політики ПАТ «Приватбанк» в частині управління ринковим ризиком є мінімізація та запобігання можливих втрат, які можуть виникнути в разі зміни процентних ставок, валютних коливань. ПАТ «Приватбанк» використовує наступні концепції оцінки і управління процентним ризиком: ГЕП-анализ; оцінку рівня і динаміки процентної маржі; оцінка рівня і динаміки коефіцієнта спреда.

Якість та ефективність системи ризик-менеджменту можна оцінювати за допомогою впровадження відповідного механізму управління банківськими ризиками по центрам відповідальності, які поділяються за двома ознаками: бізнес-напрямок; вид основного ризику, що виникає в процесі здійснення активно-пасивних операцій відповідного сегменту.

Управління кредитним портфелем ПАТ «Приватбанк» є задовільним, такий рівень забезпечив стійкість банку під час кризових явищ та забезпечив отримання банком певного прибутку. Банк достаньо якісно здійснює управління процентним ризиком та ризиком ліквідності, щоб забезпечити постійний достатній рівень ліквідних коштів для погашення своїх зобов'язань в належні терміни, як в звичайних, так і в надзвичайних умовах, не зазнавши при цьому невинуватених збитків та без ризику для репутації банку. Банк активно підтримує диверсифіковані та стабільні джерела фінансування.

Побудовано надійну регресійну модель залежності показника загальних доходів ПАТ «Приватбанк» від обраних внутрішніх чинників: загальної суми депозитів фізичних осіб; суми депозитів юридичних осіб; суми кредитів, наданих фізичним особам; суми кредитів, наданих юридичним особам банку.

Визначення факторів впливу дає змогу запобігти погіршенню ситуації та запровадити превентивні заходи на основі адекватних та коректних антикризових управлінських рішень щодо недопущення негативних тенденцій розвитку банків.

Головним недоліком при побудуванні системи ризик-менеджменту українськими банками є відсутність стратегії управління ризиками. Більшість банків орієнтуються на реалізацію короткострокових цілей. В результаті, погіршується прибутковість і фінансова стійкість розвитку, виникають проблеми в міжбанківській конкурентній боротьбі. У сучасних умовах дії негативних зовнішніх і внутрішніх чинників необхідне стратегічне управління ризиками, яке можна представити як процес із послідовності декількох етапів: консолідований аналіз екзогенних і ендогенних чинників, що впливають на ризики, стратегічне планування етапів ризикових позицій, механізм ув'язки тактичних і стратегічних рішень, інтегрований всеосяжний контроль ходу реалізації цих рішень і можливість їх своєчасного коректування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зубова В.В. Основні підходи до визначення та класифікації банківських ризиків. Ефективна економіка № 6, 2016 <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5047>.
2. Міжнародні розрахунки та валютні операції: Навч. посібник / О. І. Береславська, О. М. Наконечний, М. Г. Пясецька та ін.; За заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2002. — 392 с.
3. Камінський А. Б. Економіко-математичне моделювання фінансових ризиків [Текст]: автореф. дис. д-ра екон. наук: спец. 08.00.11 “Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці” / А. Б. Камінський. — К.: КНУ, 2007. — 25 с.
4. Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку [Текст] : навч. посіб./ С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко. — Суми : Університетська книга, 2012. — 734 с.
5. . Примостка Л.О. Банківські ризики: теорія та практика управління [Текст]: монографія / Л.О. Примостка, О.В. Лисенюк, О.О. Чуб; Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана». — К.: КНЕУ, 2008. — 456 с
6. Парасій–Вергуненко І.М. Аналіз банківської діяльності: [навч.–метод. посібник для самост. вивч. дисц.]. / І.М. Парасій–Вергуненко. — К.: КНЕУ, 2003. — 347 с.
7. Управління ризиками банків [Текст]: монографія у 2 томах. Т. 1: Управління ризиками базових банківських операцій / [А.О. Спіфанов, Т.А. Васильєва, С.М. Козьменко та ін.] / За ред. д-ра екон. наук, проф. А.О. Спіфанова і д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. — 283 с.
8. Бондаренко Л. А. Ризик-менеджмент кредитної діяльності комерційного банку [Текст]: автореф. дис. канд. екон. наук: спец.

- 08.00.08 “Гроші, фінанси і кредит” /Л. А. Бондаренко. – К. : КНЕУ, 2007. – 23 с.
9. Козьменко С. М. Стратегічний менеджмент банку [Текст] : навч. посіб./ С. М. Козьменко, Ф. І. Шпиг, І. В. Волошко. – Суми : Університетська книга, 2003. – 734 с.
- 10.. Фастовець М. Проблемні аспекти ризиковості кредитування малого бізнесу в Україні [Текст] / М. Фастовець // Вісник НБУ. – 2007. – № 2. С. 38–45.
11. Прасолова С. Проблеми оцінки та управління процентним ризиком комерційних банків: актуальні аспекти [Текст] / С. Прасолова // Вісник НБУ. – 2007. – № 9. – С. 36–39.
12. Севрук В.Т. Банковские риски [Текст] /В.Т. Севрук. – М.: Дело, 1995. – 72 с.
13. Питер С. Роуз. Банковский менеджмент. – М.: Дело Лтд. 2000. – 526 с.
- 14.. Грюнинг Х. Анализ банковских рисков. Система оценки корпоративного управления и управления финансовым риском / Грюнинг ван Х., С. Брайович-Братанович ; перевод с англ. ; вступ. сл. К. Р. Тагирбекова. – М. : Изд. "Весь мир", 2007. – 304 с.
15. Кириченко О., Гіленко І., Роголь С., Сиротян С., Немой О. Банківський менеджмент: Навч. посіб. / К.: Знання-Прес, 2002. - 438 с.
16. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків». Постанова правління Національного банку України від 15.03.2004р. №104. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02>.
17. The Financial Risk Manager: начальні матеріали GARP [Електронний ресурс] / Офіційна інтернет-сторінка GARP. – Режим доступу: <http://www.garp.org/frm/study-center/stady-materials.aspx>.
18. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: закон України від 07.12.2000 № 2121-III /Офіційний сайт ВР України – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>.

19. Про Національний банк України [Електронний ресурс] закон України від 20.05.99 № 679-XIV / Офіційний сайт ВР України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
20. Про порядок регулювання діяльності банків в Україні [Електронний ресурс]: положення затверджене постановою Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 / Офіційний сайт ВР України. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/ /z0841-01>.
21. Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи [Електронний ресурс]: положення затверджене постановою Правління Національного Банку України від 17.09.2015 р. №615 / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02>.
22. Методичні рекомендації щодо організації та функціонування систем ризик-менеджменту в банках України [Електронний ресурс]: положення затверджено постановою Правління НБУ від 02.08.2004 №361/ Офіційний сайт ВР України – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0361500-04>.
23. Житний П.Є. Функціонально-вартісний аналіз у ризик-менеджменті комерційного банку / П.Є. Житний С.М. Шаповалова, Г.М. Кармишева [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/pprbsu/2011_33/ 11_33_02.pdf.
24. Головка А.Т., Грушко В.І., Денисенко М.П. та ін. Система банківського менеджменту : навч. посібник / за ред. О.С. Любуня та В.І. Грушко. – К. : Фірма ІНКІОС", 2004. –480 с.
25. Кльоба В.Л. Вдосконалення ризик-менеджменту комерційного банку / В.Л. Кльоба // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип.19.3. – С. 187–196.
26. Антитокризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківської системи. Монографія / [В.В. Коваленко, О.В. Крухмаль] – Суми: УАБС НБУ, 2007. – 198с.

27. Антикризове фінансове управління на підприємстві: Монографія / [О. О. Терещенко, Г. М. Пухтаєвич.] – К. : КНЕУ, 2006. – 268 с.
28. Вовк В.Я. Сутність і зміст антикризового управління діяльністю комерційного банку / В.Я. Вовк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.ksame.kharkov.ua/2880/>.
29. Ребрик Ю.С. Система антикризового управління в банку / Ю.С. Ребрик // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: стабілізація та євроінтеграція. – 2009. – № 2(76). – С. 204–210.
30. Ребрик Ю.С. Сучасна парадигма антикризового управління банками в умовах ескалації системної фінансової кризи / Ю.С. Ребрик // Глобальні національні проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 1138–1144.
31. Афанасьєва О.Б. Методологічне підґрунтя реалізації системного підходу до антикризового управління / О.Б. Афанасьєва // Вісник Академії митної служби України. Серія «Економіка». – 2009. – № 1. – С. 138–144.
32. Барановський О. Антикризіві заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн / О. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 4. – С. 8–19.
33. Данилов Р.І. Антикризове управління ресурсами комерційних банків / Р.І. Данилов, С.О. Мормуль // Сьома Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція «Сучасний соціокультурний простір 2016» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/danilov-ri-mormul-so-antikrizove-upravlinnya-resursami-komertsiynih-bankiv>.
34. Шпачук В.В. Государственное антикризисное управление банковской системой Украины / В.В. Шпачук // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. – 2013. – Вип. 2. – С. 104–115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nrzd_2013_2_11.

35. Гавловська Н.І., Рудніченко Є.М., Белінська О.В. Антикризовий менеджмент банківських установ України. // Вісник Хмельницького національного університету. - Хмельницьк, 2010. - № 3. - С. 107—110.
36. Барановський О.І. Сутність і різновиди фінансових криз / О.І. Барановський // Фінанси України. – 2014. – № 6. – С. 3–13 .
37. Бєленька Г. Стрес-тестування як метод оцінки стабільності банківської системи: етапи, методологія та світовий досвід // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2008. – № 2. – С. 187 – 195.
38. Іванов В. Управління фінансовою стійкістю банківських установ в умовах кризи / В. Іванов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/portal>.
39. Чуб П.М. Методи антикризового управління банком / П.М. Чуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Foa_2011_18_27.pdf.
40. Інформаційний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.banki.ua>.
41. Ключко Л.А. Забезпечення фінансової стабільності банків в умовах фінансової кризи // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – № 10 (100). – С. 97–105.
42. Криклій О.А. Методологічне забезпечення ліквідності банку в посткризових умовах / О.А. Криклій, Д.О. Рябіченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1249>.
43. Коваленко В. Стратегічне управління системотвірними складовими фінансової стійкості банківської системи / В. Коваленко // Банківська справа. - 2010. - №6. - С.65-72.
44. Ковч Т.Б. Методичні підходи до оцінювання ефективності фінансового моніторингу в комерційних банках // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип.21.15.- 246 с.

45. Корзов Е. Модель виявлення та прогнозування банківської кризи // Міжнародні банківські операції. – 2010. – №3. – С.18 – 21.
46. Котенко О. О. Напрямки впровадження елементів антикризового управління в комерційних банках України // Сьома Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція „Сучасний соціокультурний простір 2012”. – Режим доступу: <http://intkonf.org>.
47. Кузнецова О. Я. Антикризовий аспект моніторингу стійкості банківського сектору України // Фінанси України, 2010. – №5. – С.98-106.
48. Кушнарьова А. А. Сутність та значимість фінансових результатів діяльності комерційного банку / А. А. Кушнарьова. // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». – 2017. – №6. – С. 113–120.
49. Довгаль Ю. С. Сутність фінансової стійкості комерційного банку та ефективні шляхи її забезпечення / Ю. С. Довгаль, Р. О. Чамара. // Фінансовий простір. – 2015. – №1. – С. 130–134.
50. Жукова Т. О. Фінансова стійкість та стабільність банків в умовах кризових явищ у банківській системі України / Т. О. Жукова. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – №3. – С.164–167.
51. Максимова А. В. Оцінка фінансової стійкості банку: методичні підходи до аналізу та проблеми їх застосування / А. В. Максимова. // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – №8. – С. 205–208.
52. Прийдун Л. Стрес-тестування кредитного ризику банку: загальна характеристика та особливості практичного застосування // Вісник ТНЕУ. – 2011. – №2. – С.67-74.
53. Болдирев О.О. Оцінка використовуваних методів діагностики у системі механізмів управління попередження кризових ситуацій в банках / О.О. Болдирев // Облік і фінанси АПК. – 2011. – №4. – С. 106–111.

- 54.Горячек А. Система своєчасного застереження проблем у діяльності банків / А. Горячек // Вісник Національного банку України. – 2004. – №6 . – С. 27–29.
- 55.Грушко В.І. Системна модель аналізу стійкості комерційного банку / В.І. Грушко // Фінанси України. – 2001. – №12 . – С. 20–28.
- 56.Бобиль В.В. Використання показників рівня якості управління ризиками у процесі оцінювання фінансового стану банку / В.В. Бобиль // Банківська справа. – 2013. – №4 . – С. 115–125.
- 57.Бобиль В.В. Теоретичний аспект комплексної системи антикризового управління банківськими ризиками / В.В. Бобиль // Банківська справа. – 2014. – №2 . – С. 3–20.
- 58.Офіційний сайт ПАТ «Приватбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://privatbank.ua/>.
- 59.Офіційний сайт Асоціації українських банків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.com.ua/>.
- 60.Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.